
2

מְקַרְה־לִּלְהָ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מְקַרְה לִּלְהָ.

כ"ג ט"ו: **לְהַצִּילָךְ** - הלמ"ד בשווא נע.

לְהַצִּילָךְ וְלִתֵּת אֵיכֶיךָ - תיבת לְהַצִּילָךְ מוטעמת בפשטא ולא בקדמא^{טו}.

כ"ג י"ט: **כִּי תֹעֲבֹת יְיָ אֶל־לִהְיֶיךָ גַם־שִׁנְיָהֶם** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת אֶל־לִהְיֶיךָ, שלא ישמע כמחרף ח"ו.

כ"ג כ"א: **יִבְרָכְךָ** - יש אומרים שהכ"ף הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח^י. וכן הוא להלן כ"ד י"ט.

כ"ג כ"ב: **לְשַׁלְּמוֹ** - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

כ"ד א': **בִּימְצָא בָּהּ** - הטעם מלעיל במ"ם^ד.

וְכָתֹב לָהּ - הטעם מלעיל בכ"ף^ד. וכן הוא להלן.

וְשִׁלְּחָהּ - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

כ"ד ב': **וְהִלָּכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ־אֲחֵר** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים וְהִלָּכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ אֲחֵר.

כ"ד ד': **לֹא־יִוָּכַל בַּעֲלָהּ הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ** **לְהִיָּת לָהּ לְאִשָּׁה** - יש להקפיד להטעים היטב את התלישא

המפסיק שבתיבת שִׁלְּחָהּ, שלא ישמע ששלחה בשביל לשוב לקחתה.

הַטְּמָאָה - המ"ם בקמץ, ואין לקרוא הַטְּמָאָה בשווא. והטעם מלעיל במ"ם.

כ"ד ה': **וְשָׁמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים וְשָׁמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח.

מִבְּנֵי - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

כ"ד ח': **הַשְּׁמֶר** - הטעם מלעיל בשי"ן, והמ"ם בסגול. ויתכן שאם קרא השְמֶר מלרע נחשב לשינוי משמעות^י.

הַלְוִיִּם - הלמ"ד רפה, והשווא נח^י.

כ"ד ט': **בְּצִאתְכֶם** - התי"ו בשווא נע.

כ"ד י': **מִשְׁאֵת** - בשי"ן ימנית. והאל"ף לא נשמעת, ונקרא מִשְׁת.

מְאֻמָּה - הטעם מלעיל באל"ף.

כ"ד י"ג: **וַיִּבְרָכְךָ** - הרי"ש בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים וַיִּבְרָכְךָ בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט^ב.

כ"ד י"ג: **מִגֶּרְךָ** - הרי"ש בשווא נע.

מְקַרְה (מלכ"ס ב' ו' ט'), שלא יתכן נסוג אחור משום שהתיבה שאחריה אינה מוטעמת בראשה), ומוזכר שמשפט תיבת השמר להיות מוטעמת מלעיל.

ובפירושו תיבת השמר שבישעיה המוטעמת מלרע, נחלקו המפרשים, רבינו סעדיה גאון פירש שהוא מלשון שמירה, כשאר השמר שבמקרא, אך דונש בתשובותיו לרס"ג (תשובה קכ"א) השיג עליו, שאיך יאמר אל תירא אחר שאמר השמר, והוא כמו לומר תירא ואח"כ אל תירא, ולכן כתב שהוא מלשון שמרים, כלומר שקוט על שמריך, והראיה, שהמילה מלרע שלא כדרך המקרא.

והאבן עזרא בשפת יתר (סימן צ"ג) כתב על דברי דונש שזוהי שהמילה מלרע אין להוכיח שפירושה שונה, כי מנהג הנפעל להיות פעם מלעיל ופעם מלרע, ואין משפט לשון הקודש לעשות הפרש בטעמים אלא בשמות, ודברי דונש רחוקים מאד, עכ"ל. אך בפירושו (בראשית כ"ד ו') כתב וז"ל: כל השמר מלעיל מלשון שמירה, ואשר מלרע לשון שמרים, כמו השמר והשקט, כטעם שקט הוא על שמרין, עכ"ל. ונראה שחזר בו ממה שכתב בשפת יתר.

ורד"ק (ישעיה ד' ד', שרשים שרש שמר) פירש ג"כ כדונש שמלרע הוא לשון שמרים, אך הביא שרס"ג פירש שהוא לשון שמירה, וכן תרגם יונתן, שהלא בכל מקום תרגם "אסתמר", ולא חילק בין מלעיל למלרע.

והעולה מכל זה, שהקורא השמר מלרע במקום מלעיל, לדונש רד"ק ואב"ע בפירושו יש בזה שינוי משמעות, ולרס"ג ואב"ע בשפת יתר אין בזה שינוי משמעות, וכן נראה מתרגום יונתן.

^ט עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה (או אחת מהאותיות כל"ב המנוקדות בפתח להורות על ידוע), ואין מתג לפני השווא, השווא נח.

וכאן אין מתג לפני השווא (וכ"כ מנחת שי במדבר א' ג' ח' ו'), ומוזכר שהלמ"ד שאחריה בשווא נח. ואע"פ שיש מעט ספרים עם מתג לפני השווא, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע (כמו שהוכיח רו"ח, עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה הערה ה'). וכן כתב להדיא ר"י חיוג' (שלשה ספרי דקדוק, עמ' 130), שהלמ"ד שבתיבת הלויים בשווא נח. ובסידור ר' שבתי סופר (תפילת שבת, משנת השי' שהלויים היו אומרים) כתב שהלמ"ד בשווא נע, ואף כתב שמהרש"ל בסידורו ניקד את הלמ"ד בחטף פתח, דהיינו שהבין ג"כ שהשווא נע. וכנראה מכיון שבספריהם היה מתג, לא חילקו, והסיקו מכך שהשווא נע.

^ב כמבואר בארכובה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

מפרשים (רד"ק במבול ג' ע"א ובשרשים שרש קרה מביא פירוש זה, וכן משמע ברמב"ן כאן) שפירוש התיבה כאן היא ככל תיבת מקרה שבתנ"ך, והדגש בא רק לתפארת הקריאה (ובכל זאת הרי"ש בצירי ולא בסגול, משום שהתיבה סמוכה לתיבת לילה, וכמו מְקַרְה הקסיל, קהלת ב' ט"ו). ויש מפרשים (אבן עזרא, חזקוני, וכן משמע בתרגום יונתן, ורד"ק שם מביא גם פירוש זה) שאין פירוש התיבה כאן מלשון מקרה, אלא הכוונה לקרי לילה, והמ"ם היא מ"ם השימוש (הבאה במקום תיבת "מן", ולכן תמיד יבוא דגש אחר מ"ם השימוש, להשלים את הנו"ן החסרה), ופירושה, אשר לא יהיה טהור מן קרי לילה, ולכן הקו"ף בדגש, כמו בכל מקום שאחר מ"ם השימוש בא דגש.

וממילא, הקורא כאן "מקרה" בקו"ף רפה ושווא נח, לפירוש השני שהמ"ם היא מ"ם השימוש, הרי שינה משמעות, ששינה מלשון קרי ללשון מקרה. אך לפירוש הראשון שהפירוש כאן הוא מלשון מקרה והדגש בא רק לתפארת הקריאה, אם השמיט את הדגש לא שינה משמעות.

^{טו} הטעם קדמא הוא טעם מחבר, ואילו הטעם פשטא הוא טעם מפסיק, ותמונתם זוהי, וסימן ההיכר ביניהם הוא שהטעם קדמא מסומן תמיד מעל האות המוטעמת, כשאר הטעמים שמסומנים במקום ההטעמה (כגון: וַיִּקְרָא), ואילו הטעם פשטא מסומן תמיד בסוף התיבה (כגון: לְאוֹרִי).

ובמקרה כמו כאן, שההטעמה היא באות האחרונה של התיבה, אם הטעם הוא קדמא יש לסמנו בראש האות או באמצעה (לְהַצִּילָךְ), ואם הטעם הוא פשטא יש לסמנו בסוף האות (לְהַצִּילָךְ). וכמו שכתב מנחת שי בכמה מקומות (במדבר י"ח ח', דברים ט"ו י"ח, כ"א ח', כ"ח י"ג).

ויש דפוסים שלא דקדקו בזה, לכן צריך להזהר ולשים לב להטעימו בפשטא ולא בקדמא.

ופרט לזה, הצירוף קדמא מהפך פשטא מצוי מאד במקרא, ולעומת זאת הצירוף פשטא מהפך פשטא הוא די נדיר, ומחמת הרגילות, ודמיון צורות הקדמא והפשטא, יש נטיה להטעים בקדמא ולא בפשטא בכל מקום בו מוטעם בפשטא מהפך פשטא.

^י משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת וארא תשע"ה הערה י"ב.

^{י"ח} כל תיבת השמר שבמקרא מוטעמת מלעיל והמ"ם בסגול, פרט לפעם אחת שמוטעמת מלרע והמ"ם בצירי (בישעיה ד' ד' השְמֶר וְהַשְׁקֵט אֶל־תִּיָּא). וניתן היה לומר שמשפט התיבה להיות מוטעמת בכל מקום מלרע, אלא שבשאר המקומות הטעם מלעיל משום שתיבת לָךְ כתובה אחר תיבת הַשְּׁמֶר, ולכן הטעם נסוג אחור (ואכן כך כתב המלבי"ם בישעיה שם).

אך באמת לא יתכן לומר כן, שאע"פ שברוב המקומות אכן כתוב הצירוף הַשְּׁמֶר לָךְ, ובזה אפשר לומר שהטעם נסוג אחור, תיבת השמר מוטעמת מלעיל גם במקומות בהם לא יתכן שהטעם נסוג אחור (כגון: הַשְּׁמֶר מִפְּנֵי שְׁמוֹת כ"ג כ"א), הַשְּׁמֶר

וַיִּגַע - העי"ן בפתח גנובה. ויש לקרוא את העי"ן בשווא נח, והפתח נקרא לפני העי"ן^{כג}.

וַאֲתָהּ עֲנֵי וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֶל-אֱלֹהִים - יש להקפיד להטעים היטב את האתנחתא המפסיק שבתיבת **וַיִּגַּע**, שאם לא יטעים כראוי ישמע שתיבות **וְלֹא יָרָא אֶל-אֱלֹהִים** קאי על ישראל, בעוד שקאי על עמלק כד.

❖ ❖ ❖

כ"א י"ג: וּבְכַתָּהּ / (וּבְכַתָּהּ)

ויבמה - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

יִבְמִי - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

כ"ה ט': ונגשה, וחלצה, וירקה, וענתה, ואמרה - השוואים נעים.

אֶת-אִשָּׁה - הַשִּׁי"ן רפה, וְהַ"א במפיק*ג.

וְהַחֲזִיקָה - החי"ת בחטף סגול. ואין לקרוא וְהַחֲזִיקָה בשווא נח.

כ"ה י"ב: וְקִצְתָּהּ - ה"ה א לא נשמעת, ונקרא וְקִצְתָּהּ.

כ"ה י"ג: בְּכִיסָךְ - הסמ"ך בשווא נע.

כ"ה י"ד: בְּבֵיתָךְ - התי"ו בשווא נע.

כ"ה ט"ז: **כל-עשה** - הטעם מלעיל בעי"ן^ד, והשי"ן בצירי.

כ"ה י"ח: קרף - הקו"ף בקמץ גדול, והרי"ש בשווא נע.

כ"ב ח': וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה / (וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה)

המ"ם רפה – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ז, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה
ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"טו ס"טז ס"יז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה.
~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטרסיס, גינצבורג, קסטון, בריואר.

המ"ס דגושה – בכתבי היד: א"א א"ב א"ג א"ה א"ו א"ח א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.¹²

לָהִים קָאִי עַל יִשְׂרָאֵל.

ונראה שהטעמים פירשו כיונתן ורש"י שקאי על עמלק, שאם היו מפרשים שקאי על ישראל, האתנחתא היתה לרואיה לבוא בתיבת אֶחָרִיךָ, ותיבות וְאַתָּה עִיף ויגע ולא ירא אֱלֹהִים היו מחוברות במשפט אחד.

^{כה} ע"פ כללי הטעמים, כאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו מקום הראוי למתג. ובין מקום המתג לתביר יש שווא בלבד. יבוא

מרכא במקום הראוי למתג (כלל זה מובא בדקדוקי הטעמים, סעיף 20. רבינו תם, שיר אלוקים י' מגן על כללי הטעמים, ד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר, ר' משה הנקדן, דרכי הנקוד והנגינות, שער הנגינות, טעם תביר, ובעוד מוקדקים).

ובכתבי היד אכן מוטעם במקומות אלו במרכא, כראוי ע"פ כללי הטעמים, אך מחמת שבכתבי היד יש דמיון רב בין מרכא למתג וההבדל ביניהם כמעט ואינו מורגש, טעו מדפיסים רבים והדפיסו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל ביניהם ניכר, שמתג הוא קו ישר ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).

ורו"ה הביא כלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), אך למרות זאת בחומשים שהטעים הטעים בדרך כלל במתא, ולא במכרא, כמקובל בדפוסים שלפניו.

ומקור ההטעמה במתג בטעות בלבד, אין ספק שיש להטעים במרכא ולא במתג. ואכן בתנ"ד ברויאר הדפיס בכל מקומות אלו במרכא ולא במתג.

^כ ענין חילוף זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ל"ז.

כא לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו על ההגיה הנכונה, אע"פ שעשו שלא כדק, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת עדיין ע"י הקמץ. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעות הוא ע"י הגיית העי"ן, אם לא יקפידו על ההגיה הנכונה, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

כב כבתהילים ס"ט י"ט: קרבה אל נפשי גאלה.

^{כב} משפט מילה זו להקרא וַיִּגַּע, אך משום שהאות עי"ן מוצאה מהגרון שהוא המוצא העמוק ביותר, ואין אפשרות להגות אות גרונית בשווא נח אחר צירי, וא"א להניע את השווא ולהוסיף לו חטף, משום שאין שווא נע בסוף תיבה, לכן נוסף פתח לפני העי"ן, כדי שיוכלו לבטא את העי"ן כהוגן בשווא נח (וכן הוא בשאר האותיות הגרוניות, וכגון: גבוה, ירח).

ולענין אופן קריאת פתח זה, במדקדים מובאות שתי דרכים בזה, יש שכתבו שהפתח נהגה תחת אות אל"ף ש'אינה כתובה, ונקרא כאילו כתוב יגאה, ויש שכתבו שהפתח נהגה תחת האות שנמשכת במבטא מהתנועה הקודמת, ונקרא כאילו כתוב יגיה.

ותיאר באופן שונה את דרך הקריאה, אך זו דרך קריאה אחת, שניתן לתארה בשני אופנים, ועיקרה שאין הפתח נהגה תחת האות עצמה, אלא לפניה.

^{כד} בתרגום יונתן וברש"י פירשו שתיבות וְלֹא יֵרָאֱ-לָהִים לא קאי על ישראל, אלא על עמלק. ובדעת זקנים מבעלי התוספות פירשו שתיבות וְלֹא יֵרָאֱ-

הלמ"ד במתג – בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסטון, קורן.

ב"ה ה': וּלְקַחְתָּהּ לְאִשָּׁה / (וּלְקַחְתָּהּ לְאִשָּׁה)

במרבא תביר – בבתי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ז, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה
ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"יד ס"יג ס"ט"ו ס"ט"ז ס"י, א"א א"ב א"ג
א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א". ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטרסיס, גינצבורג,
קסטון, קורן, ברויאך.

במרכא מקף – בדפוס: רא"פ^{לה}.

ב"ה י"ט: אֲשֶׁר יִי-אֶל-לִהִיךָ / (אֲשֶׁר יִי-אֶל-לִהִיךָ)

במונח מקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו, ס"א ס"ג ס"ד ס"י ס"יא ס"יב
 ס"ד סט"ו סט"ז א"ד א"ו א"ח א"י ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס,
 גנצבורג¹, קסוטו, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם מקצת ספרים.

במקף מונח – בכתבי היד: ס"ב ס"ח סי"ג, א"ב א"ה. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם רוב ספרים.

אֶת־זָכַר / (אֶת־זָכַר)

הויז'ן בציריך – בכתבי היד: טא"ס טא"ק ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב
 ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"יז ס"יז, א"א א"ג א"ה א"ו א"ח א"י. ~
 ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסטור, קורן, ברויאר. ~ וכן
 הוא בעז' הקורא. ~ וכן כתב רד"ק בשם חלק מהספרים¹.

כ"ד י"א: אֶת־הָעִבּוּט / (אֶת־הָעִבּוּט)

כ"ד י"ג: אַתְּהֶעבֹט / (אַתְּהֶעבֹט)

הה"א בפתח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"ג^ל ס"ד ס"ה ס"ז ס"ח ס"ט
ס"י ס"כ ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"כ ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"כ

ט"ז ז'., קהלת י"א ז'.).

וּיש תיבות שנחלקו הספרים האם בא בהן תשלום דגש והן מנוקדות בקמץ, או שלא בא בהן תשלום דגש והן מנוקדות בפתח, כגון: הערקי (בראשית י' י"ז), העמרמי (במדבר ג' כ"ז), כענקים (דברים ב' י"א כ"א), העור (דברים כ"ח כ"ט), העמסים (שעמי"א ו' א') לעשוקים (התילים קמ"ד י'), שבכל אלו יש ספרים המנקדים במקץ, ויש ספרים המנקדים בפתח.

וגם כאן נחלקו הספרים האם בא כאן תשלום דגש או לא, שהמנקדים העבֹטֹט בקמץ סוברים שבא כאן תשלום דגש, והמנקדים העבֹטֹט בפתח סוברים שלא בא כאן תשלום דגש.

לֵה וכתב ר"ו"ה, שבכל המקורות מוטעם וְלִקְחָהּ לִי לְאִשָּׁה במרכא תביר, ורק בחומש רא"פ מוטעם וְלִקְחָהּ לִי לְאִשָּׁה במרכא ומקף, והטעם שהטעים כן, משום שטעה בהבנת דברי האור תורה, שבפסוק וְהָיָה אִסְרָן הָבוֹת (לעיל כ"ה ב') מוטעם בכל הספרים אִסְרָן במרכא, ורק בדפוס שני של ויניציאה מוטעם בְּן בתביר, ולכן הגיה האור תורה וכתב "בן במאריך ולא בתביר" (מאריך הוא כינוי משותף גם למרכא וגם למלתא, ולפי הענין מובן אם הכוונה למרכא או למלתא), וכוונתו שיש להטעים אִסְרָן במרכא (וכן העתיק במנחת שו"א את לשונו).

אך באור תורה דפוס אמשטרדם השתבש המדפיס ובמקום לכתוב "בן במאריך לא כתביו", כתב "בו במאריך לא כתביו", ומשום שאין חיבת "בו" בכל הפרשה, חשב רא"פ שההגהה היא על חיבת לו' לאִשָּׁה שהיא במאריך (דחינו מתג) ולא כתביו, ולכן הטעים את חיבת לו' במתג במקום כתביו, והקיפה לתבית הבאה.

ובעקבות רא"פ כתבו כן גם במנחת כליל ובמסורת הקריאה, ובעקבותיהם הודפס כן בכמה דפוסים. אך שיטה זו בטעות יסודה, ואין לה שום מקור.

וּבְגִלְיוֹן כָּתַב שָׁכַן הוּא בְּרֹב סִפְרִים, וּבְסִפְרִים אֲחֵרִים מוֹטְעִם אֲשֶׁר יִי אֱלֹהֵינוּ לְהַדִּיר.

^ל כתב רד"ק (שרשים שרש זכר): "תמחה את זָכַר עמלק בשש נקודות, אבל לְזָכַר קדשו בחמש נקודות ולית כותיה, כן הוא במקצת הספרים, ובמקצת הספרים כל לְזָכַר בחמש נקודות (ובדפוס וניציהא ש"ו וניציהא ש"ג נספס כר "ממחה את זָכַר עמלק בשש נקודות, אבל לְזָכַר קדשו בחמש נקודות ולית כותיה" ונמחקו התיבות "כן הוא במקצת הספרים, ובמקצת הספרים כל זָכַר בחמש נקודות" ככל הנראה משום טעות הדפוס).

ובסידור המדקדק ר' שבתי סופר ניקד בכל מקום **זָכָר**, ונימוקו שכך כתב רד"ק שכל **זָכָר** בשש נקודות פרט ל**זָכָר** קדשו (משום שהיה לעינוי רק דפוס ויניצאה בו לא כתוב שיש גרסאות שכל זכר בחמש נקודות). וכן כתב ה**יעב"ץ** (לוח ארש סימן ק"ב. וגם לנגד עיניו היה דפוס ויניצאה).

ויש מי שכתב (המדקדק דו"ה בשערי תפילה סימן ס"א, וכן נראה גם ממבשר ר' שלמה דובנא בתיוקן סופרים שמות י"ז י"ד) **שכוונת רד"ק היא שבכל המקומות במקרא מנוקד זָכָר בציורי, פרט לתמחה את זכר עמלק שם מנוקד בסגול.** והיינו, ש"לית כוונתיה" חוזר

^{כז} נראה שיש סימני מחיקה של מרכא שהיה תחת הבי"ת והועבר לתחת היז"ך.

כח ובמסורה שם נמסר עליו: בהללי יבא מלעיל.

בט ובגליון כתב שבהללי מוטעם יבא מלעיל.

ל יתכן שההטעמה לֹא־יָבֵא מלרע היא טעות שנגרמה מחמת הפסוקים הסמוכים (כ"ג, ג', ד'), שם אכן מוטעמת תיבת לֹא־יָבֵא מלרע בבי"ת, משום שבהם אין סמיכות הברות ולכן אין הטעם נסוג אחור ליו"ד.

לֹא הִתְעַמָּה בְּרִבְעָה גַם מִסְתַּבֵּר יוֹתֵר, שֶׁאִם מוֹטַעַם כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ בִּגְרֵשׁ הַפִּסּוּק הוּא: כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי פִסּוּק זֶה תִּיבוֹת מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֹזְרוֹת עַל הַגִּנֵּב שֶׁהוּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עַל הַנֶּפֶשׁ הַנִּגְנָבֶת שֶׁתִּהְיֶה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּפִסּוּק זֶה אֵינוֹ מִסְתַּבֵּר. אֲךָ אִם מוֹטַעַם כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ בְּרִבְעָה הַפִּסּוּק הוּא: כִּי יִמָּצֵא אִישׁ, גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי פִסּוּק זֶה תִּיבוֹת מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹסְקוֹת בַּנֶּפֶשׁ הַנִּגְנָבֶת שֶׁתִּהְיֶה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עַל הַגִּנֵּב, וּפִסּוּק זֶה הַגִּיּוּנִי וּמִסְתַּבֵּר (וְכֵן גַּם פִּירוּשׁ הַמִּפְרָשִׁים (אֲבֵן עֲזָרָא, חֲזוֹנוֹ) שְׂקָא עַל הַנֶּפֶשׁ הַנִּגְנָבֶת, וְאִי נִתְּנוּ טַעַם לֵמַח כְּתוּב גַּם מֵאֲחִיו, וְגַם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל).

ויתכן שההטעמה בקדמא גרש היא טעות שנגרמה מחמת הפסוק לעיל (כ"ב), בו תיבות **כִּי יִמְצָא אִישׁ** אכן מוטעמות בקדמא גרש (ואלו שתי הפעמים היחידות במקרא בהן מופיע הדימוי כִּי יִמְצָא אִישׁ, ומשום כך אין להתפלא שהטעמת האחת השפיעה על חברתה, ובפרט ששמונים הם בפרשה אחת).

^{לב} נראה שיש סימני מחיקה של קמץ שתוקן לפתח.

במכלול (דף מ"ז ע"ב) הביא רד"ק רשימת תיבות בהן ה"א הידיעה מנוקדת בפתח לפני האות עי"ן (עיין בעשרה הבאה), וביניהן הביא פסוק זה שבו ה"א הידיעה מנוקדת בפתח לפני האות עי"ן.

לִּי הַכֹּל הוּא שְׂאֵחַר ה"א הַיְּדִיעָה יוֹא דַּגֵּשׁ (כְּנוֹן: הַמִּסִּים, הַשְּׂמִים). וְכֵן כֹּאשֶׁר תְּבוֹא אַחַת מֵאוֹתוֹת הַשִּׁמּוּשׁ בְּכ"ל וְתִנּוּקַּד בַּפֶּתַח לְהוֹרוֹת עַל דְּבַר יְדוּעַ, יוֹא אַחֲרֶיהָ דַּגֵּשׁ (כְּנוֹן: בִּיּוֹם, כְּדָבָר לִיבִשָּׁה).

וכאשר אחר ה"א הידיעה באה אחת מהאותיות האהע"ר שאינן מקבלות דגש, באותיות א"ר יבוא במקום הדגש תשלום דגש באות הקודמת לו, ע"י שתנוקד בקמץ במקום בפתח (כגון: תְּהִיִּי הָרְאִיּוֹן), אך כשבאותיות ה"ח אחר ה"א הידיעה לא יבוא תשלום דגש, ואע"פ שנשמט מהן הדגש ה"א הידיעה תנוקד בפתח (כגון: תְּהִיִּי הָרְאִיּוֹן).

ובה"א הידיעה שלפני האות עי"ן, אע"פ שברוב מוחלט של התיבות בא תשלום דגש והה"א מנוקדת בקמץ (כגון: העיר, העץ, הקטן), יש תיבות שאין בא בהן תשלום דגש והה"א נשארת בפתח (הכונן: הקטנים, הקטץ), ואף יש תיבות שפעמים יבוא בהן תשלום דגש ופעמים לא (כגון: לענים (בראשית כ' לו'), משיל' (ב"ו) - לענים (שמואל א'

הזי"ן בסגול – בכתבי היד: ס"ה סי"ב סי"ג סי"ד סט"ו, א"ב א"ז א"ט. ~ וכן כתב רד"ק בשם חלק מהספרים*ל. ~ וכן נראה מדברי הרשב"א והר"ל. ~ וכן כתבו בשם הגר"א^ט.

הגר"א בדקדוק ניכר שאת רוב תורתו בדקדוק למד מספרי הרד"ק ור' אליהו בחור, וכן כתב להדיא בתוספת מעשה (רב), אך עיין לעיל הערה ל"ז שגם רד"ק הביא את שתי השיטות, וכנראה שהכריע לבסוף שיש לנקד זָכָר בצירי.

ובמשנה ברורה (סי' תרפ"ה סק"ח) כתב לגבי קריאת פרשת זכור, שכיון שיש אומרים שצריך לקרות זָכָר בצירי ויש אומרים שצריך לקרות זָכָר בסגול (ומן הסתם הסתמך בזה המשנה ברורה על הספר מעשה רב, וכונתו לזה שמחבר הספר העיד שקרא בסגול, ולעדות הגר"ח שקרא בצירי), ע"כ מהנכון שיקרא שניהם לצאת ידי שניהם.

ורבים נהגו גם בפרשת כי תצא לקרוא לשביעי באופן אחד ולמפטיר באופן שני, וכן כתב בספר קצות השולחן (סי' פ"ד בבדי השולחן סק"ב), וכן כתב באגרות משה (אורח חיים חלק ה' סימן כ'), וכן כתב הגר"ש דבליצקי (זרח השמש עמ' צ"א, קונטרס אם למקרא).

אך נראה שהמשנה ברורה לא הורה כן אלא גבי פרשת זכור משום חומר קריאתה שהיא מדאורייתא, אך בשאר קריאות אין מקפידים בזה כל כך, וכמו כל מקום בו יש חילופי נוסחאות בין הספרים, שקוראים באופן הנכון יותר בלבד, ולא כופלים וקוראים כשני הנוסחאות, ובפרט במקום שאין בזה חשש שינוי משמעות (וכן כתב בשו"ת בצל החכמה חלק ו' סימן נ', שרק בפרשת זכור יש לכפול ולקרוא כשני הנוסחאות, ולא בשאר קריאות).

ואף גבי קריאת פרשת זכור עצמה, יש מקום לומר שמא כתיבת המשנה ברורה נחשפו ספרים מדויקים שמהם מוכח שהנוסח הנכון הוא זָכָר בצירי, ונוסח הסגול מצוי רק בכתבי היד פחות מדויקים (ובפרט שגם דברי המשנה ברורה לא היו נהוגים מקדם, וכמו שהעיד בשו"ת בצל החכמה שם שבהונגריה נהגו לקרוא רק זָכָר בצירי, ורק אחר שנעקרו הקהילות ממקומן ונתבטלו מנהגים עתיקים, ונתייסדו בתי כנסת חדשים, והתפשט הלימוד במשנה ברורה, התחילו בהרבה מקומות להחמיר כדבריו, ובאמת יש קהילות שנשארו במנהגם הקודם לקרוא בצירי בלבד, וכן נהגים בקהילות גרמניה), ובפרט שנראה שגם רד"ק הכריע כן לבסוף (וראה עוד במאמרו של מרדכי ברויאר "מקראות שיש להם הכרע", מגדים י', שבט תש"ג, ובמאמרו המקיף של יצחק ש. פנקובר "זכר עמלק בחמש או בשש נקודות", עיני מקרא ופרשנות כרך ד').

על תחילת דבריו שכתב שבפסוק תמחה את זכר עמלק מנוקד זָכָר בסגול. ובספר מכלול (דף קמ"ט ע"ב) הביא רד"ק רשימת תיבות המנוקדות בסגול סגול, וביניהן הביא את תיבת זָכָר. אך בספרו עט סופר (דף י"ט ע"א) שאותו כתב אחר המכלול והשרשים, הביא רד"ק רשימת תיבות המנוקדות בסגול סגול, ורשימת תיבות המנוקדות בצירי וסגול, וכלל את תיבת זכר ברשימת התיבות המנוקדות בצירי וסגול. ומוכח שהכריע לבסוף כספרים המנקדים זָכָר בצירי וסגול בכל המקומות במקרא.

ל"ח שכתבו (בבא בתרא כ"א ע"ב) שרבו של יואב לימד כהוגן לקרוא זכר עמלק בסגול, ויואב טעה וחשב שיש לקרוא זָכָר עמלק והכוונה לזכרים בלבד.

ובפשטות כוונתם שהקריאה הנכונה היא זָכָר בסגול סגול. אמנם, אפשר לבאר שכוונתם לניקוד זָכָר בצירי וסגול, ומה שכתבו זכר בסגול כוונתם לאות כ"ף שבתיבת זכר, שהיא בסגול, וכתבו רק את ניקוד האות כ"ף משום שבזה כבר מובן שלימד שיש לקרוא זָכָר ולא זָכָר בקמץ.

ואף אם כוונתם לניקוד סגול סגול, לכאורה עדותם של ראשונים אלו אינה בעלת משקל רב בנוגע לענייני מסורה, משום שרק כתבו את הנוסח שהופיע בספר שלפניהם, ולא עסקו בענייני דיוק המסורה, ולא היתה כוונתם לברר את הנוסח הנכון והמדויק. ועוד, שאצל בני ספרד שאין אצלם חילוק בהגייה בין צירי לסגול, היו הסופרים נוטים פעמים רבות להחליף בין צירי לסגול (כמו שמוכח בכתבי יד רבים), וע"כ אין כ"כ ראייה מהספרים שהיו לפניהם.

ל"ט בשם הגר"א מובא (מעשה רב סימן כ"ח וסימן קל"ד) שקרא זָכָר בסגול תחת הזי"ן (ואמנם, בהסכמת הגר"ח מוולאזין לספר מעשה רב, מעיד ששמע מפי הגר"א שקרא זָכָר בצירי. אך הוסיף שם הגר"ח שאינו יודע אם השומעים שמעו וטעו, או שמא הגר"א בוקנתו חזר בו ושינה לקרוא זָכָר בסגול, וסיים הגר"ח וכתב למחבר מעשה רב שייחקור נא לעמוד בזה על האמת. ובעל מעשה רב כתב (בהערותיו לסימן קל"ד) שאכן חקר את הדבר, וכל העומדים לפני הגר"א העידו שקרא זָכָר בסגול, וא"כ דאי נתחדשה אצלו הלכה בוקנתו שכן יש לקרוא זָכָר בסגול תחת הזי"ן, כמו ששיער הגר"ח).

ובפשטות נראה שהגר"א קרא בסגול משום שסבר שכן דעת רד"ק (מכל ספרי